

TEKE SANCAĞI'NIN BATISINDA TELGRAF HATTI TESİSİNİN GELİŞİMİ: ELMALI ÖRNEĞİ

Hatice DURGUN

Özet: Dünyada kullanılmaya başlamasından kısa bir süre sonra, görülen fayda üzerine Osmanlı İmparatorluğu'nda hızla yayılma alanı bulan telgraf teknolojisi, özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren imparatorluğun Anadolu topraklarındaki vilayetlerin birbirine bağlanması hususunda dikkate değer bir gelişme kaydetmiştir. Bu sayede haberleşme açısından zaman kazanılırken ekonomik anlamda tasarruf da sağlanmıştır.

Telgrafın Osmanlı ülkesine süratli bir şekilde girmesi, telgrafhanelerde ve bununla bağlantılı diğer hizmetlerin karşılanmasında yararlılıkları görülecek yeterli personelin yetiştirilmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Bir taraftan Avrupa'ya öğrenciler gönderilip imparatorluk merkezinde telgraf mektepleri açılırken diğer taraftan dışa bağımlılığın azaltılması için ilk yerli telgraf makinesi üretilerek "Telgraf Fabrikası" faaliyete geçirilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli liman şehirlerinden biri olan Teke Sancağı'nın merkez kazası Antalya'ya 1868 yılında kurulan ilk telgraf hattının ardından, önemli bir ticaret ve redif tabur merkezi, aynı zamanda sancağın büyük kazalarından biri olan Elmalı'ya bir telgraf hattının uzatılması, merkez kazadan 16 yıl sonra gerçekleşmiştir. Kendisine bağlı olan Finike Limanı vasıtasıyla deniz yolundan da önemli bir ticaret hacmine sahip olan Elmalı Kazası, Teke Sancağı'nın batısında, ilk telgraf hattının çekildiği idari birim olması sebebiyle önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Telgraf, Elmalı, Finike, Mekri (Fethiye), İstanos (Korkuteli), telgraf hattı, telgrafhane.

Development of Telegraph Lines in the West of Teke Sanjak: The Example of Elmalı

Abstract: After the beginning of its usage all over the world, the telegraph technology, which found a space to become widespread within the Ottoman Empire upon the benefits it brought, made a remarkable progress in regard to empire's cities in Anatolia being connected to each other, especially after the second half of the 19th century. Thus, while the time was saved in terms of communication, also a saving was provided in terms of finance.

Telegraph's quick introduction to Ottoman state led to the requirement of sufficient staff's being trained who would be beneficial for the services related to the telegraph. While students were being sent to Europe and telegraph schools were opened in the center of empire, on the other hand in order to reduce external dependence the first native telegraph machine was produced and "Telegraph Factory" became operational.

After the first telegraph line established in Antalya, the center township of Teke Sanjak which was one of the most significant port cities of Ottoman Empire, in

1868, the establishment of a telegraph line in Elmalı, which was an important center of trade and redif troop and one of the biggest township of the sanjak, occurred 16 years later than the center township. Elmalı Township, which had a significant trading volume via Finike Port that was under the control of Elmalı, have importance as being the first administrative unit where telegraph line was established in the west of Teke Sanjak.

Key words: Telegraph, Elmalı, Finike, Mekri (Fethiye), İstanos (Korkuteli), telegraph line, telegraph office.

Giriş

1837 yılında telgraf makinesini icat ederek haberleşme alanında büyük bir çığır açan ve XIX. yüzyıla damgasını vuran Amerikalı Samuel F.B. Mors, telgraf iletişimde kullanılan ve “Mors Alfabesi” adıyla bilinen alfabeyi geliştirmiştir. 1843 yılında Washington-Baltimore arasındaki ilk hattın kurulmasını takiben haberleşme Avrupa’da da hızla yayılmıştır¹ (Türedi vd., 2007, s. 187). Osmanlı Devleti’ndeki tanıtım amaçlı birkaç denemenin ardından², telgraf hatlarının kurulması işlemleri Kırım Savaşı sırasında İngiliz ve Fransızlar tarafından savaş alanı bölgesinde askerî amaçlarla gerçekleştirilmiştir (Keskin ve Sönmez, 2009, s. 70). Savaş esnasında askerî hatlar İngiliz ve Fransızlar tarafından kurulurken, ilk sivil hatlar bizzat Osmanlı Devleti tarafından çekilmiştir. Osmanlı idarecileri bir taraftan telgrafın sağladığı hızlı haberleşmeden yararlanmayı diğer taraftan halkın ve tüccarın ülke içi ve dışı ile olan haberleşme ihtiyacına cevap vermeyi hedeflemiştir (Yazıcı, 1992, s. 344). Telgraf Osmanlı Devleti’nin siyasi açıdan merkezileştirme politikasının bir uzantısı olmasının yanı sıra, mali ve ticari açıdan da birçok yarar sağlamıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin Batı’dan aldığı en hızlı teknoloji olması açısından da önem arz etmektedir (Hacısalıhoğlu, 2007, ss. 120-121).

Bilginin gönderilme hızının artmasının bölgesel, ulusal ve uluslararası açıdan çok önemli sonuçlar doğuracağını farkına varan siyasi çevreler, telgrafi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktan geri durmamışlardır (Briggs ve Burke, 2004, ss. 158-159). Kırım ve Londra arasındaki haberleşmenin en hızlı 5 günde sağlanabilmesi üzerine bu süreyi kısaltmak için Kırım Savaşı sırasında

¹ Telgrafın icadını takiben 1845-1855 yılları arasında İngiltere, Fransa, Almanya, İsveç gibi Avrupa ülkelerinde kurulan telgraf hatları için bk. (Hacısalıhoğlu, 2007, s. 119).

² 1839 yılındaki sonuçsuz girişimden sonra, 1847 yılında Beylerbeyi Sarayı’nda Abdülmecid huzurunda yapılan başarılı telgrafçılık denemesinin ardından, Padişah Edirne-İstanbul arasında bir telgraf hattı çekilmesini istemiş, ancak bu talep 8 yıl gerçekleşmemiştir. Bk. (Yazıcı, 1992, s. 344).

İngilizler, Kırım'ı Varna'ya bağlayan bir telgraf hattı inşasına girişmişlerdir³ (Keskin ve Sönmez, 2009, s. 70).

Rusya'ya karşı Osmanlı Devleti'nin müttefiki olan İngiltere tarafından askerî amaçlarla çekilen ilk hat, Balaklava'dan Varna'ya uzanmış ve yine Balaklava'dan İstanbul'a deniz altından bir telgraf kablosu çekilerek iletişim sağlanmıştır. Bu girişimlerin ardından Avrupa ile haberleşme sorumluluğunu Fransızlar devralmış, Varna ile Bükreş arasında kurdukları telgraf hattı sayesinde savaş alanı ile Avrupa başkentleri arasındaki irtibatı temin etmişlerdir⁴ (Çakılcı, 2013, ss. 60-61). Böylece Balaklava'dan gönderilen bir telgraf, Londra'ya en geç 12 saat içinde iletilebilmiştir (Hacısalıhoğlu, 2007, s. 130).

1855 yılı içerisinde Osmanlı Devleti'nin Avrupa ile bağlantısını sağlayan telgraf hatlarının kurulumu tamamlanmıştır. İstanbul'dan ilk telgraf 14 Eylül 1855 tarihinde müjdeli bir haberle çekilmiş, Paris ve Londra'daki Osmanlı büyükelçilerine Kırım'daki Rus kalesi Sivastopol'un düştüğü bildirilmiştir (Davison, 2003, ss. 351-352).

Osmanlı ülkesine telgraf hatlarının kurulması ve ihtiyaç duyulan telgrafhane binalarının yapımında tam bir halk-devlet iş birliği görülmüştür. Hatların kurulmasında gerekli olan telgraf direkleri Osmanlı ormanlarından hiçbir etnik ve dinî ayırım yapılmaksızın halk tarafından kesilip hat boyuna nakledilirken telgrafhaneler toplanan yardımlarla inşa edilmiştir (Yazıcı, 1992, s. 345). Telgraf, fincan, makine gibi diğer malzemeler ile mühendis ve teknisyenler Fransa ve İngiltere'den sağlanmıştır (Kaçar, 1995, s. 46). XIX. yüzyıl ortalarında başlayan Osmanlı telgraf sistemi teşkili, ilerleyen yıllarda karadan ve deniz altından olmak üzere Osmanlı Devleti'nin geri kalan topraklarında da hızlı ve istikrarlı bir yayılım göstermiştir⁵. 1864 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda 76 telgraf merkezi faaliyette iken (Çadırcı, 1991, s. 298) 1870 yılında telgrafhanelerin sayısı 301'e ulaşmıştır (Keskin ve Sönmez, 2009, s. 71). Halkın da desteğiyle Osmanlı topraklarında başlayan bu hat çekme seferberliği sonucu, ülke içindeki merkezler birbirine ve İstanbul'a bağlanırken komşularla da bağlantılar sağlanmıştır (Yazıcı, 1992, s. 345).

---

³ Bir liman şehri olmasının yanında coğrafi konumu ve ulaşım bakımından merkezi bir konuma sahip olan Varna, Avrupa'nın Osmanlı Devleti'ne yardımları sırasında bir üs olarak kullanılmıştır. Bk. (Hacısalıhoğlu, 2007, s. 121).

⁴ Kırım Savaşı sırasında Varna'ya bağlanan telgraf hatları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Hacısalıhoğlu, 2007, ss. 123-130).

⁵ Osmanlı topraklarında 1863 yılında 6490 km telgraf hattı döşenirken 1866 yılında bu rakam 13.750 km'ye, 1869 yılında 25.137 km'ye, 1904 yılında ise 36.640 km'ye yükselmiştir. 1914 yılında imparatorluğa yaklaşık 5 milyon 500 bin telgraf gönderilmekteydi. Bk. (Davison, 2003, ss. 351, 355-356).

Telgrafhaneler ilk etapta Fransa'dan getirilen memurlar tarafından çalıştırıldığı için haberleşme dili doğal olarak Fransızca olmuş, daha sonra telgrafçı Mustafa Efendi'nin gayretleriyle telgraf dili Türkçeye çevrilmiştir. Küçük telgraf merkezlerinde iletişim yalnız, Türkçeye sağlanırken büyük merkezlerde Türkçenin yanında yabancı dilde telgraf alınıp verilmiştir. Telgrafın Osmanlı sınırlarında posta teşkilatında görüldüğü gibi bir geçmişinin bulunmaması, bu yeni organizasyona işin ehli memurlar yetiştirilmesini gerektirmiştir. Telgrafhanelerde usta-çırak ilişkisi içinde Osmanlı telgrafçıları yetiştirilmeye başlanmıştır. 20 Ocak 1861 tarihli nizamname ile açılan "Funûn-ı Telgrafiye Mektebi"ni, "Mekteb-i Funûn-ı Makineciyân" ve 1872 yılında "Posta ve Telgraf Mektebi" izlemiş, Avrupa'ya öğrenciler gönderilmiştir. Dışa bağımlılığın azaltılması için 1869 yılında ilk makine imalatı gerçekleştirilmiş ve yerli telgraf makinelerinin üretildiği "Telgraf Fabrikası" açılmıştır⁶ (Yazıcı, 1992, ss. 346-347).

Osmanlı Devleti'nin merkezî idare kurma çabasının bir sonucu olan ve en uç vilayetleri bile başkente bağlamayı hedefleyen telgraf ağının ülke topraklarında süratli bir şekilde gelişimi, seri iletişimin yanı sıra ucuz olmasından da kaynaklanmaktadır (Koloğlu, 1995, ss. 603, 605).

Osmanlı topraklarında telgrafın hızlı bir yayılış gösterdiği XIX. yüzyılın ikinci yarısında Konya vilayetine bağlı Teke Sancağı'nda haberleşme, telgraf hattı uzatılana kadar denizden vapurla, karadan ise posta sürücülüğü vasıtasıyla sağlanmış⁷, telgrafın sancak sınırlarına girmesiyle haberleşmenin daha ucuz ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Osmanlı topraklarındaki telgraf idareleri, bu alanda yapılan hizmetler ve merkezler arası uzatılan telgraf hatları hususunda birkaç genel çalışma yapılmış olmakla birlikte İmparatorluğun birçok noktasında bulunan telgraf

⁶ Telgraf Mektebi ve Telgraf fabrikası ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Demir, 2005, ss. 60-67). Elit kökenli aile çocuklarının çalışmak istemedikleri telgraf memurluğu, Darüşşafaka'nın müfredatına konulan bazı dersler vasıtasıyla bu okulun mezunları tarafından yerine getirilmiştir. Bu açıdan Darüşşafaka, telgrafçılığın gelişiminde önemli bir rol oynamıştır (Tekeli ve İlkin, 1999, s. 66; Özilgen, 2009, s. 52).

⁷ Antalya'ya telgraf hattı çekilmeden önce 1859 yılında Maliye Nezareti ile Teke Kaymakamlığı arasında yapılan görüşmelerde Antalya'ya kumpanya vapurlarından birinin uğratılması düşünülmüşse de bu uygulamanın masraflarının karşılanmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle Rodos, Kıbrıs ve Beyrut İskelelerine işlemekte olan posta vapurlarından birinin ayda bir Antalya İskelesi'ne uğramasının daha uygun olacağına karar verilmiştir. Bk. (BOA., A.MKT.MHM., 166/40; BOA., A.MKT.MHM., 175/27; BOA., A.MKT.MHM., 178/89).

istasyonlarının inşası ve gelişimi hakkında ortaya konan yayınlar çok sınırlıdır⁸. Çalışmanın konusunu teşkil eden Elmalı kazası telgraf hattı ile bu hattan çekilmiş olan diğer kollar hakkında hazırlanmış bir eser bulunmamakta olup Osmanlı resmî kayıtlarına göre söz konusu boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

Antalya-Elmalı Telgraf Hattı

1870'li yılların başında Osmanlı Asyası'ndaki vilayetler arasında telgraf hatlarının kurulumu tamamlanmış bulunmaktaydı (Çadırcı, 1991, s. 298). Bunlardan Konya vilayetine bağlı önemli bir sancak merkezi ve liman şehri olan Antalya'ya telgraf hattı kurulumu 1868 yılında gerçekleşmiştir. Konya vilayet merkezinin Teke Sancağı'na uzaklığı, buranın idaresinde güçlük çekilmesine neden olduğundan Antalya'ya bir telgraf hattı çekilmesinin işleri kolaylaştıracağı düşünülmüş ve böylece 1868 yılında⁹ Şûra-yı Devlet tarafından Teke Sancağı'nın merkez kazası Antalya'ya telgraf hattının, Burdur üzerinden uzatılan telgraf telleri vasıtasıyla inşa edilmesi kararlaştırılmıştır¹⁰ (BOA., İ.Ş.D., 9/445).

Söz konusu telgraf hattının çekilmesi sırasında İmparatorluk topraklarının birçok noktasında görüldüğü gibi tam bir halk-devlet iş birliğine şahit olunmaktadır. Dördüncü sınıf telgraf merkezlerinden addedilen Antalya'ya hat çekilmesi sırasında, Avrupa'dan ithal edilecek tel, diğer aletler ve memur maaşlarının Hazine'den; doğrudan masrafları ile telgraf merkezi inşasının, buna gönüllü olduklarını daha önceden merkeze ileten ahali yanında mahallî tüccar ve zenginlerden; satın alınan eşyaların nakliyesi gibi masrafların ise mal sandıklarından karşılanması Şûra-yı Devlet'te alınan kararlar doğrultusunda Konya vilayetine bildirilirken telgraftan bizzat faydalanamayacak ahalinin masraflara dâhil edilmemesine özen gösterilmesi de istenmiştir. Yine alınan kararlar çerçevesinde Antalya telgraf merkezinde görevlendirilecek müdür maaşı 1.000 kuruş, muhabere memuru maaşı 400 kuruş, başçavuş maaşı 598 kuruş ve çavuş maaşı 300 kuruş olarak belirlenmiştir (BOA., İ.Ş.D., 9/445; BOA., A.MKT.MHM., 416/73; BOA., A.MKT.MHM., 433/18).

Teke Sancağı'nın önemli kazalarından biri olan Elmalı'da ise telgraf hattı teşkili merkez kazadan 16 yıl sonra gerçekleşebilmiştir. Elmalı kazasının büyük ve önemli bir kaza olmasının yanı sıra konumu itibarıyla bir ticaret merkezi olması

⁸ Osmanlı topraklarında faaliyete geçirilen telgrafhaneler hakkında birkaç çalışma için bk. (Mercan, 2009, ss. 159-174; Akbulut, 2010, ss. 1-11; Keskin ve Sönmez, 2009, ss. 67-81; Gül, 2011, ss. 113-129).

⁹ Konya Vilayet Salnamelerinde Antalya'da bir telgraf ve posta müdürüne ancak 1878 yılında tesadüf edilebilmektedir. 1878 yılı Konya Vilayet Salnamesi'nde adı geçen Antalya Telgraf ve Posta Müdürünün adı Faik Efendi'dir. Antalya'da kayıtlı bir de muhabere memuru bulunmaktadır. Bk. (KVS., 1296, Def'a 12, s. 115).

¹⁰ Konya vilayetinde inşası düşünülen telgraf hatları haritası için bk. Ek 1.

ve redif tabur merkezi bulunması sebebiyle burada bir telgrafhane inşasının lüzumu, 1883 yılının Mart ayında Elmalı Kaza Meclisi tarafından merkeze bildirilmiştir. Özellikle Elmalı'nın redif tabur merkezi olması nedeniyle merkez kaza olan Antalya'ya 24 saatlik mesafesi, acil olan resmî yazışmaların merkeze ulaştırılmasında gecikme ve sıkıntıya yol açmaktadır. Bunun yanında telgrafhanesi bulunmayan komşu kaza Kaş ile Elmalı arasında aynı şekilde resmî ve özel işlemlerde kolaylık yaşanacağı düşünülerek Elmalı kazasında bir telgrafhane inşasının gerekliliği dile getirilmiştir (BOA., ŞD., 2465/24).

Elmalı'da inşa edilmesi planlanan telgraf merkezi için Avrupa'dan ithal edilecek olan telgraf telleri, mors makinesi, izolatör gibi aletlerin tedarikinde ortaya çıkacak masraflar 11.287 frank; sigorta ücreti, Antalya'dan Elmalı'ya kara taşımacılığı nakliye bedeli, İstanbul'dan Antalya'ya deniz taşımacılığı nakliye bedeli ve gümrük vergisi tutarı ise 2.881 frank olarak hesap edilmiştir. Bu masraflar ile telgraf direklerinin kesim ve nakliyesini yöre ahali üstlenmiştir. İnşa edilecek telgrafhanede, çalışması düşünülen bir memur, altı çavuş, bir kavas, çeşitli küçük masraflar ile kırtasiye bedeli giderleri ise aylık 2.630 kuruş olarak hesaplanmıştır (BOA., ŞD., 2465/24).

Tablo1. Antalya'dan Elmalı'ya Bağlanacak Telgraf Hattının İnşa Masrafları ile Memur Maaşları

Eşya	Frank
Her biri 100 kg. 50 franktan 12.000 kg. 4 milimetrelik demir tel	6.000
Her biri 100 kg. 60 franktan 50 kg. 2 milimetrelik demir tel	30
Her biri 1 frank 80 santimden 1920 adet Osmanlı tarzı izolatör	3.456
Her kilogramı 4 franktan 50 kg. lehim	200
Her biri 4 franktan 50 adet Laklanşa(?) Alamanı	200
Her biri 400 franktan 2 adet mükemmel Mors Makinesi	800
Her biri 65 franktan 8 adet çavuş takımı	520
Her metresi 80 santimden 30 m. kalın tel	42
Her metresi 30 santimden 50 m. ince tel	15
Sigorta ücreti	57
Antalya'dan inşa mahaline kadar kara taşımacılığı ücreti	1.152
İstanbul'dan Antalya'ya kadar deniz taşımacılığı ücreti	768
Gümrük vergisi	904
Maaş	Kuruş
Bir memur maaşı	600
Altı çavuş maaşı	1.800
Bir kavas	150
Diğer küçük masraflar	70
Kırtasiye	10

Kaynak: (BOA., ŞD.DH., 2465/24).

Antalya'dan Elmalı'ya telgraf hattı uzatma planları yapıldığı sırada 13 Kasım 1883 tarihinde Burdur Mutasarrıflığından Dâhiliye Nezaretine gönderilen tezkerede her ne kadar Elmalı-Antalya telgraf hattının çekilmesi uygun görülmüş olsa da mesafenin uzunluğu ve yolların gayrimuntazam olması nedeniyle daha fazla masrafa sebebiyet vereceği düşünüldüğünden, hattın yine Konya vilayeti sınırları içerisinde yer alan Burdur Sancağı'na bağlı Acıbadem nam-ı diğer Karaağaç¹¹ üzerinden Elmalı'ya bağlanması teklif edilmiştir. Karaağaç'ta bir telgraf ve posta merkezi bulunmakla birlikte buradan 7 saat mesafede ve önemli bir mevkide bulunan Gölhisar'a uzatılacak hattın, Gölhisar'dan da 8 saat mesafede bulunan Elmalı'ya çekilmesinin daha uygun ve kolay olacağı düşüncesinin yanında, gereksiz çavuş istihdamı ve tamir giderleri gibi oluşacak diğer masrafların azaltılacağı düşünülmüştür. Hatta Acıbadem'den Gölhisar'a uzatılacak telgraf hattı için gerekli görülen direkler, çalışacak işçiler ile oluşacak diğer masrafların devlet hazinesine yük olmadan temin edilmesini Gölhisar eşrafından Mehmet Efendizade Mustafa Şevki Efendi üstlenmiş olmakla birlikte, yine Gölhisar'da inşa edilecek olan telgrafhanenin karşılıksız olarak yapılmasına aynı kişi gönüllü olmuş ve senetle bunu tasdik ettirmiştir¹².

Posta ve Telgraf Nezaretinde 21 Şubat 1884 tarihinde görüşülen konuda Nezaret, Antalya-Elmalı arasında kurulacak telgraf hattı için ihtiyaç duyulan aletlerle gümrük resmi ve nakliye bedelleri toplamının 14.168 frank, Gölhisar-Elmalı telgraf hattı için 13.415 frank olarak hesaplanmasına karşın memur maaşları, çeşitli masraflarla kırtasiye bedelinin 120 km'lik Antalya-Elmalı hattı için daha uygun olduğuna kanaat getirmiştir. Telgrafhane ve direklerin ahali tarafından karşılanacağını da göz önünde bulunduran Nezaret, Antalya-Elmalı telgraf hattının kurulmasına onay verirken¹³ Acıbadem-Gölhisar telgraf hattı projesini ertelemiştir. Bu karardan sonra Elmalı kazasında bir telgraf memuruna ilk kez H.1303/M.1885-1886 tarihli Konya Vilayet Salnamesi'nde tesadüf edilmektedir¹⁴. İlerleyen yıllarda Elmalı telgraf idaresinin personel sayısı artış göstermiş ve Elmalı telgrafhanesinde bir telgraf müdürü, bir çavuş ve bir müvezzi vazifelendirilmiştir. H.1312/M.1894-1895 yılında ismine rastlanan Ali

¹¹ Bu yerleşim birimi günümüzde "Acıpayam" adıyla anılmaktadır.

¹² Mehmet Efendizade Mustafa Şevki Efendi bu senedi, Burdur'un güvenilir kişilerinden olan Çilzade İzzet ile Kazancızade Hasan Hüsnü Efendilere tasdik ettirmiştir. Bk. (BOA., ŞD., 2476/31).

¹³ Aralarında 120 km mesafe bulunan Antalya-Elmalı telgraf hattı için atanacak memurlar ile diğer masraflar ve kırtasiye bedeli toplamı 2.630 kuruş olarak hesaplanırken Gölhisar-Elmalı hattı için bu rakam 3.260 kuruşa yükselmektedir. Bk. (BOA., ŞD., 2476/31).

¹⁴ Bu tarihten H.1306/M.1888-1889 yılına kadar Elmalı'nın Telgraf Muhabere Memuru Yaver Efendi, H.1307/M.1889-1890 yılında Karabet Efendi'dir. Bk. (KVS., 1303, Def'a 19, s. 242; KVS., 1304, Def'a 20, s. 199; KVS., 1305, Def'a 21, s. 199; KVS., 1306, Def'a 22, s. 202; KVS., 1307, Def'a 23, s. 184).

Makbul Efendi Elmalı Telgraf Müdürlüğü görevini yürütürken “çavuş” olarak Mehmet Ağa, “müvezzi” olarak ise Cafer Ağa görevlendirilmiştir¹⁵. Elmalı’nın 1895 yılındaki telgraf ve posta hasılatı 41.640 kuruştur ki vilayete bağlı birçok kaza arasında önemli bir gelire sahip olduğu söylenebilir. Bununla birlikte aynı tarihte Elmalı Telgrafhanesi, “adi telgraf”tan 374 kuruş, “taahhütlü telgraf”tan 86 kuruş, “resmî telgraf”tan ise 894 kuruş gelir elde etmiştir¹⁶.

Elmalı-Finike Telgraf Hattı

XX. yüzyıl başlarına gelindiğinde bu defa önemli bir ticaret ve sahil yerleşim birimi olan Finike’ye, Elmalı’dan telgraf hattı çekilmesi gündeme gelmiştir. Elmalı’dan Finike’ye uzatılacak hat için gerekli olan telgrafhane ile direklerin, ahali tarafından tedariki ve kesilen ağaçların hat boyuna nakli hususunda Konya vilayetinden 10 Temmuz 1900 tarihinde Dahiliye Nezaretine gönderilen tahrirat, buradan Telgraf ve Posta Nezaretine havale edilmiştir (BOA., DH.MKT., 2381/61). Konu değerlendirildikten sonra her ne kadar elzem olan telgrafhane ve direklerin ahali tarafından karşılıksız tedarik edileceği taahhüt edilmiş olsa da bir defaya mahsus gerekli olan 5.314 frank 63 santimle 5.680 kuruşun ve memur maaşları ile diğer masraflar için ihtiyaç duyulan 341 frankla 21.680 kuruşluk tutarın imkân dâhilinde olmaması nedeniyle 14 Ekim 1900 tarihli ve 499 numaralı tezkere ile Konya vilayetine durumun imkânsızlığı bildirilmiştir (BOA., DH.MKT., 2420/54).

1901 yılında Finike ahali telgrafhane inşası dâhil, doğacak masrafların kendileri tarafından tedarik edileceğini bir kez daha taahhüt ederek telgrafhanenin senelik hasılatından memur maaşları ile diğer masrafların karşılanacağını Konya vilayetine bildirmiş ve Posta ve Telgraf Nezaretinden yalnızca fincan, tel ve makine gibi eksikliklerin giderilmesini talep etmişlerdir (BOA., DH.MKT., 2495/85). Telgrafhanenin senelik hasılatının memur maaşları ile diğer masraflara yeterli gelmemesi hâlinde Finike tüccarı ve ahalisinin kalan eksiği tamamlayacağı da garanti edilmiştir. Ancak bu şartlarda dahi bir defaya mahsus ihtiyaç duyulan 5.314 frank 63 santimle 5.680 kuruşa Nezaret bütçesinden karşılık bulunamadığı gerekçesiyle birlikte (BOA., DH.MKT., 2519/4), memur maaşı ve senelik masrafların eksik kalması hâlinde ahali tarafından tedarik edilmesi önerisi de katıyen uygun bulunmamış ve bütçe

¹⁵ (KVS., 1312, Def’a 26, s. 237; KVS., 1314, Def’a 27, s. 191; KVS., 1317, Def’a 28, ss. 221-222).

¹⁶ Teke Sancağı’na bağlı kazalardan sadece Elmalı ve Kaş kazaları verilerinin kaydedildiği 1895 yılı Konya Vilayeti Telgraf ve Posta Hasılatı istatistiklerine göre Elmalı Kazası telgraf ve posta hasılatı, 1.150 kuruşluk geliri olan Kaş kazası hasılatından bir hayli yüksektir. Ayrıca yine bu tarihte vilayetin gelişmiş kazaları arasında bulunan ve Elmalı’dan çok önce bir telgrafhaneye sahip olan Eğirdir’in telgraf ve posta hasılatı 24.963 kuruş, Karaağaç’ın 24.120 kuruş, Yalvaç’ınki ise 45.375 kuruştur. Bk. (KVS., 1312, Def’a 26, ss. 270-271).

dâhilinde bu işe başka bir çözüm düşünülmesi istenerek konu ertelenmiştir (BOA., BEO., 1990/149203).

1903 yılında faydalı olacağı düşünülen Elmalı-Finike telgraf hattının tesisi için Konya vilayetinden Posta ve Telgraf Nezaretine tekrar bir tezkere iletilerek bundan önce gönderilmiş olan evrakın tekrar tetkik edilmesi ve kurulması elzem olan bu hattın çekilmesi hususunun dikkate alınması istenmiştir¹⁷ (BOA., BEO., 2018/151318). Ancak aradan uzun yıllar geçmesine rağmen söz konusu hattın tesisi gerçekleşmemiştir. 1910 yılına gelindiğinde söz konusu talep yinelenmiş olmasına rağmen müspet veya menfi bir cevap alamayan Konya Valiliği, durumu Sadaret'e iletmış ve söz konusu telgraf hattı masraflarının bütçeye eklenerek gerekli iznin verilmesi ricasında bulunmuştur (BOA., ŞD., 1757/9; BOA., ŞD., 1756/25). 1911 Haziranı'nda bu defa aynı taleple ahali adına Maliye Nezaretinden yardım isteyen kişi, Finike Nahiyesi Belediye Reisi Konstantinopolu'dur. Maliye Nezareti konuyu Posta ve Telgraf Müdüriyeti ile görüşüp müracaatı değerlendirmiş ve söz konusu tesisin gelecek yıl bütçesinden karşılanmak üzere inşasına karar vermiştir (BOA., DH.İD., 119-2/5).

Elmalı-Finike arasında bir telgraf hattı inşasına ilişkin net bir tarih bulunmamasıyla birlikte 1911-1919 yılları arasında kurulmuş olmalıdır. Zira 1911 yılında Finike nahiyesine telgraf hattı çekilmesine dair verilen kararın ardından herhangi bir resmî kayda rastlanmazken 1919 yılında bu bölgede bulunan Teke eski Mutasarrıfı ve İtalyan konsolosundan Elmalı-Finike arasındaki telgraf hattının bozuk olması nedeniyle haber alınmadığının bildirilmesi, söz konusu hattın bu tarihten önce kurulmuş olduğunu göstermektedir (BOA., DH.ŞFR., 631/103).

Elmalı-İstanos (Korkuteli) Telgraf Hattı

1901 yılında Elmalı telgraf hattı ile bağlanması düşünülen bir diğer merkez, Antalya kazasına bağlı bulunan İstanos Nahiyesi'dir. Telgraf hattı için ihtiyaç olan direk ve tel masrafları ile telgrafhane dairesi inşaat masraflarının ahali ve eşraf tarafından karşılanması, hatta direklerin dikimi sırasında dahi ahalinin gönüllü olarak çalışacağı Konya vilayetinden Dahiliye Nezaretine bildirilmiş ve buradan konu Telgraf ve Posta Nezaretine taşınmış olmakla birlikte (BOA., DH.MKT., 2462/45; BOA., DH.MKT., 2479/46), yapılan keşif sonucu ahalinin taahhüt ettiği masraflar dışında hasıl olan 1.368 frankla 1.696 kuruş ve senelik masraflar için 130 frankla 12.340 kuruşluk meblağ, bütçeden karşılık bulunamadığı gerekçesiyle uygulamaya konulamamıştır (BOA., DH.MKT., 2499/60).

---

¹⁷ Elmalı eşrafından İdris Ağa, 1903 yılında Sadaret'e gönderdiği telgrafla Elmalı'dan Finike'ye bir hat çekilmesini rica etmiştir. Bk. (BOA., DH.MKT., 670/8).

1911 yılına gelindiğinde İstanos nahiyesinde bir telgraf hattının lüzumu tekrar gündeme gelmiştir. Buna göre Elmalı Redif Taburu'nun iki bölümünün merkezini teşkil eden İstanos nahiyesinde açılacak şubenin askerî açıdan yarar sağlayacağı gerekçesi ile İstanos'a bir saat mesafede bulunan Elmalı-Antalya telgraf hattından bir kol çekilmesi düşünülmüştür. Söz konusu telgraf hattı için gerekli olan direk, tel gibi masrafların ahali tarafından; telgraf hattının döşenmesi işleminin ise Elmalı Redif Tabur Kumandanlığı tarafından temin edileceği taahhüt edilmiştir. Muhabere memuru için ise hükümet konağında birçok oda bulunduğu bildirilirken memur maaşı ile diğer masraflar için telgraf hasılatının yetersiz kalması durumunda ahalinin açık kalan kısmı karşılayacağı garantisini de Elmalı Redif Kumandanlığından ilgili mercilere bildirilmiştir. Ancak Telgraf ve Posta ve Telefon Nezareti, İstanos nahiyesinde inşası talep edilen telgraf merkezinde istihdam edilecek memur maaşına bütçeden karşılık bulunamaması dolayısıyla şimdilik bu talebin mümkün olmayacağı cevabını vermiştir (BOA., DH.İD., 119/36).

1901 ve 1911 yıllarında İstanos nahiyesine telgraf hattı çekilmesi için yapılan taleplerin bütçede karşılık bulunamaması nedeniyle ertelenmesinin ardından 1913 yılında aynı talebin yenilendiği görülmektedir. Bu tarihte bir kaza büyüklüğünde ve önemli bir kasaba olan İstanos'a, 10 km uzaklıktaki Elmalı-Antalya telgraf hattından bir kol çekilmesi ve nahiye merkezine bir telgrafhane binasının inşası için İstanos'tan Teke Mutasarrıflığı'na ve oradan Konya vilayetine iletilen mazbata üzerine konu tekrar ele alınmış ancak yine aynı gerekçelerle telgraf hattının tesisi mümkün olamamıştır (BOA., DH.İD., 145/57).

İstanos nahiyesine telgraf hattının uzatılmasına ilişkin kesin bir tarih saptanamamış olmakla birlikte en geç 1915 yılında bir hattın çekildiği anlaşılmaktadır. Zira 1919 tarihinde Dahiliye Nezaretinden Teke Mutasarrıflığı'na gönderilen bir tezkerede dört senedir tamir edilmediğinden tahrip olan ve bir miktar telin kimliği belirlenemeyen kişiler tarafından çalındığı bildirilen söz konusu telgraf hattının, haberleşmenin sekteye uğramaması için mülkiye memurları ile Teke Mutasarrıflığı'nın yardımlarıyla onarılması talep edilmiştir (BOA., DH.İ.UM.EK., 50/115). Dolayısıyla 1913 yılında İstanos nahiyesine telgraf hattı çekilmesi için yapılan son talebin üstünden fazla bir zaman geçmeden bahse konu olan hat çekilmiş olmalıdır.

Elmalı-Mekri (Fethiye) Telgraf Hattı Tasarısı

Anadolu vilayetleri arasındaki haberleşmenin hızlı bir şekilde seyretmesi amacıyla 1895 yılında Mekri-Elmalı, Alanya-Ermenek arasına birer hat ilave edilmesi için girişimler başlatılmıştır. Aslında bu hat Konya'dan Halep'e çekilmiş bulunan iki telin yetersiz kalmasından ortaya çıkmış bir teşebbüstür. Zira Kayseri'den Elbistan'a kadar inşa edilecek telgraf hattının henüz

tamamlanmamış olması ve tamamlandığında bu hattın da yetersiz kalacağı düşüncesiyle İzmir-Mekri-Antalya ve Adana üzerinden tesis edilecek telgraf hattının Diyarbakır hattıyla Halep'e¹⁸ uzatılması daha uygun görülmüştür.

Şu hâlde ilk etapta 90 km'lik bir telgraf teli ile Elmalı-Mekri, 120 km'lik bir telgraf teli ile de Alanya-Ermenek arasına bir telgraf hattı ilavesine Posta ve Telgraf Nezareti tarafından karar verilmiştir. Söz konusu bu hatlara, mesafenin kısa olması dolayısıyla bir memur tayinine ihtiyaç duyulmaması da tercih sebebi olmuş, aylık 300'er kuruş maaşla yalnızca yedi çavuşun istihdam edilmesi yeterli görülmüştür. Neticede her iki telgraf hattı ilavesi için Avrupa'dan ithal edilecek eşyalarla diğer masraflar için tespit edilen tutar 9.292 frank ve 69.427 kuruştur ve bu masrafların 1896 senesi bütçesinden karşılanmasına karar verilmiştir (BOA., ŞD., 2657/7).

Ancak 1901 yılında ilgili nezaretler arasında yapılan yazışmalardan söz konusu telgraf hatlarının hâlâ tesis edilmediği anlaşılmaktadır. Bu tarihte Anadolu ve Arabistan vilayetleri ile Mısır hattı muhaberesinin hızlı ve kolay bir şekilde sağlanabilmesi için söz konusu bu iki hattın kurulması meselesi Şûra-yı Devlet'e taşınmıştır. Bir önceki hesaplama göre telgraf hattı masrafları ile görevlendirilmesi düşünülen çavuş sayısı artış göstermiştir. Buna göre her iki hattın uzatılması için bir defaya mahsus gereken meblağ 14.241 frankla 79.914 kuruşa yükselirken yine aylık 300'er kuruşla tayin edilmesi düşünülen çavuş sayısı sekize çıkarılmıştır. Ancak telgraf hattı masrafları ile tayin edilecek memur maaşlarına bütçeden karşılık bulunamadığı ve bahse konu olan hat inşasının ertelenmesinin işlerin aksamasına neden olmayacağı yönünde bir hüküm verilmiş ve icabına daha sonra bakılmak üzere buralardaki haberleşmenin eskiden olduğu gibi devam ettirilmesi tavsiye edilmiştir (BOA., DH.MKT., 2529/69; BOA., BEO., 1845/138318).

Mekri'den Elmalı'ya bir telgraf hattı uzatma tasarısı hayata geçirilememiş olsa da Mekri'den, sınır komşusu bulunan Kaş kazasının Kalkan nahiyesindeki Gelemiş'e 1889-1895 yılları arasında bir telgraf hattı çekilmiş olduğu anlaşılmaktadır¹⁹. Aynı merkezden 1906 yılında Libya'nın liman şehri olan

---

¹⁸ Diyarbakır-Halep telgraf hattı hakkında ayrıntılı bir bilgi için bk. (Akbulut, 2010, ss. 6-8).

¹⁹ 1889 yılında henüz böyle bir bağlantının olmadığını Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan telgraf hatlarını gösterir haritalardan tespit etmek mümkündür. Harita için bk. Ek 3. Osmanlı Asyası Telgraf Haritası (1889). 1895 yılı Konya Vilayet Salnamesi'nde ise Kaş'ta bir telgrafhanenin varlığı dikkat çekmektedir. Bk. (KVS., 1312, Def'a 26, s. 270). Sözü edilen Mekri-Kalkan telgraf hattının 1906 yılından önceki bir tarihte kurulmuş olduğunu bu tarihte bahsedilen hattın arızalanmış olduğu bilgisinden çıkarmak mümkündür. Mekri ile Gelemiş arasındaki bakır telgraf tellerinin çalınması sonucu telgraf hattının arızalanmasına dair bk. (BOA., DH.MKT., 1106/28).

Derne'ye bir telgraf hattı çekilmiştir²⁰. Ancak Elmalı'nın komşusu bulunan Kaş kazasından Elmalı'ya bir telgraf hattının uzatılmış olduğuna dair herhangi bir kayda rastlanmamaktadır.

Sonuç

Kırım Savaşı sırasında tamamen askerî amaçlarla kurulan telgraf merkezlerinin, daha sonra siyasi, ticari ve hususi faydaları da göz önünde bulundurularak hızlı bir şekilde bütün İmparatorluk topraklarında inşasına devam edilmiştir. Ancak dağlık coğrafyası ve merkeze uzaklığı nedeniyle özellikle haberleşme ve ulaşım alanında fazla bir gelişme imkânı bulamayan Teke Sancağı'nın merkezine, telgrafın gelişi 1868 yılını bulmuştur. Çalışmanın konusunu teşkil eden Teke Sancağı'nın batısına bir telgraf merkezinin kurulması ise merkez kazadan 16 yıl sonra gerçekleşebilmiştir.

1884 yılında merkez kaza Antalya'dan, batı istikametinde uzatılan ilk telgraf hattının bağlantı noktası Elmalı kazasıdır. Bunun sebepleri arasında Elmalı kazasının büyüklüğü ve önemli bir ticaret merkezi olmasının yanında, nahiye statüsünde kendisine bağlı Finike gibi mühim bir limana sahip olması da gelmektedir. Ayrıca burada bir redif tabur kumandanlığının bulunması ile Elmalı'nın, çevresinde bulunan kazalar içerisinde daha gelişmiş bir yapıya sahip olmasının da rolü vardır.

İmparatorluk topraklarında telgraf hatlarının inşa edilmesi esnasında görülen halk-devlet iş birliği, Teke Sancağı'nın batısında tesisi talep edilen tüm telgraf merkezlerinde de görülmektedir. Yöre ahalisi ile zengin eşraf ve tüccarlar, telgraf teknolojisinin kendilerine sunacağı faydayı göz önünde bulundurarak doğacak masrafların büyük bir kısmını karşılamayı taahhüt ettikleri gibi bahse konu telgraf hatlarının kurulması sırasında gönüllü çalışmayı da kabul etmişler, memur maaşlarının yetersiz kalması durumunda ise açığı karşılayabilecekleri garantisini vermişlerdir. Hatta askerî açıdan sağlayacağı fayda dolayısıyla Elmalı Redif Tabur Kumandanlığının iki bölüğünün merkezini oluşturan İstanos nahiyesine, Elmalı hattından bir kol çekilmesini bizzat tabur kumandanlığı üstlenmiştir. Buna rağmen kaza merkezlerine telgrafhane inşası aşamalı bir şekilde gerçekleştirilirken nahiyelerin taleplerinin ikinci planda kaldığı görülmektedir. XIX. yüzyıl sonunda, önce Elmalı ve ardından Kaş kazasına bir telgraf merkezi tesis edilirken doğacak masrafların ve telgrafhane inşasının ahali tarafından karşılanacağı garanti edilmesine karşın Finike ve İstanos nahiyelerine hat çekilmesi talebi, her defasında bütçede karşılık bulunmadığı gerekçesi ile ertelenmiş ve ancak bu talepler 1910'lu yıllarda gerçekleşebilmiştir.

²⁰ Kaş kazasının Gelemiş telgraf merkezinden Derne'ye uzatılan telgraf hattı için bk. (BOA., BEO., 2899/217368).

Elmalı Telgraf Merkezi, Halep'e çekilecek üçüncü bir telgraf hattının bağlantı noktalarından biri olarak da düşünülmüştür. Her ne kadar bu tasarı hayata geçirilememiş olsa da İzmir'den Mekri'ye bağlı bulunan telgraf hattının, buradan Elmalı-Antalya-Adana-Diyarbakır güzergâhıyla Halep'e uzatılarak bahse konu olan hattın Merkez-Halep haberleşmesini rahatlatacağı düşünülmüştür. Bu açıdan Elmalı, kendinden önce faaliyete geçmiş bulunan iki telgraf merkezinin arasında kaldığından ve batı sahil şeridinden doğu yönüne uzatılması planlanan bir hattın geçmesi mecburi bulunan bir noktada olduğundan konumu itibarıyla önem arz etmiştir.

Bu bilgiler ışığında Osmanlı Devleti, Teke Sancağı'nın dağlık yapısı ve gayrimuntazam yolları nedeniyle ulaşım zorluğu bulunan Elmalı kazasında, zaruri bir ihtiyaç olan telgraf teknolojisinin tesisini sağlayarak bölgenin fiziki zorluklarından kaynaklanan haberleşme güçlüğüne aşılmasını sağlamıştır. Askerî faaliyetlerin de hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan bu yeni ve hızlı haberleşme sistemi, hiç şüphesiz Elmalı kazasının sosyo-ekonomik ve siyasal yaşantısına büyük bir dinamizm ve katkı sağlamıştır. Konya vilayeti telgraf ve posta hasılatları değerlendirildiğinde Elmalı kazasının telgraf idaresine sahip birçok kaza arasında önemli bir gelire sahip olması sağladığı katkının bir göstergesidir.

Kaynakça

A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA.)

Bab-ı Asafî Mektûbî Mühimme Kalemi (A.MKT.MHM.), 416/73, 433/18.

Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO.), Dosya/Gömlek No: 1845/138318, 1990/149203, 2018/151318, 2899/217368.

Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT.), Dosya/Gömlek No: 2529/69, 2381/61, 2420/54, 2495/85, 2519/4, 670/8, 2499/60, 2462/45, 2479/46, 1106/28.

Dâhiliye Nezâreti İrade (DH.İD.), 119-2/5, 119/36, 145/57.

Dâhiliye Nezâreti İrade-i Umumiye Ekleri (DH.İ.UM.EK.), Dosya/Gömlek No: 50/115.

Dâhiliye Nezâreti Şifre Kalemi (DH.ŞFR.), Dosya/Gömlek No: 631/103.

Harita (HRT.h.), Gömlek No: 364, 366.

İrade Şûra-yı Devlet (İ.ŞD.), 9/445.

Şûra-yı Devlet (ŞD.), Dosya/Gömlek No: 2465/24, 2476/31, 2657/7, 1757/9, 1756/25.

B. Konya Vilâyeti Sâlnâmesi (KVS.)

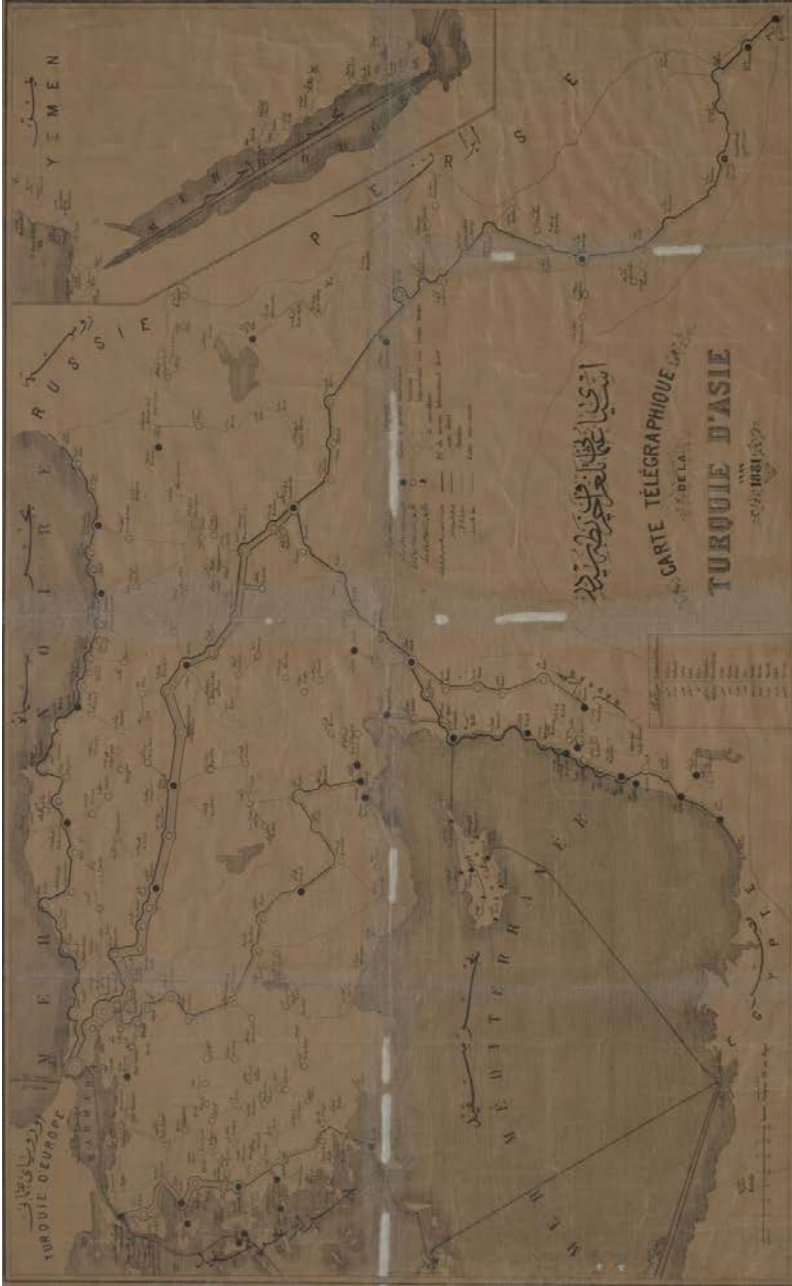
KVS., 1296, Def'a 12; KVS., 1303, Def'a 19; KVS., 1304, Def'a 20; KVS., 1305, Def'a 21; KVS., 1306, Def'a 22; KVS., 1307, Def'a 23; KVS., 1312, Def'a 26; KVS., 1314, Def'a 27; KVS., 1317, Def'a 28.

C. Araştırma ve İncelemeler

- Akbulut, U. (2010). Suriye'ye İlk Telgraf Hatlarının Çekilmesi. *History Studies, Orta Doğu Özel Sayısı*, 1-11.
- Briggs, A. ve Burke, P. (2004). Medyanın Toplumsal Tarihi (İ.Şener, Çev.). Ankara: İzdüşüm Yayınları.
- Çadırcı, M. (1991). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları*. Ankara: TTK.
- Çakılcı, D. (2013). Osmanlı-Avrupa Telgraf Hatlarında Sırbistan Emareti'nin Rolü. *OTAM*, 34, 59-81.
- Davison, R.H. (2003). Osmanlı İmparatorluğu'na Elektrikli Telgrafın Girişi (D. M. Burak, Çev.). *OTAM*, 14, 347-386.
- Demir, T. (2005). *Türkiye'de Posta Telgraf ve Telefon Teşkilatının Tarihsel Gelişimi (1840-1920)*. Ankara: PTT Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Gül, A. (2011). Osmanlı Döneminde Erzincan Kazasında Ulaşım ve Haberleşme. *History Studies*, 3(1), 113-129.
- Hacısalihioğlu, N.E. (2007). Kırım Savaşı'nda Haberleşme: Varna Telgraf Hattı Şebekesi. *Savaştan Barışa: 150. Yıldönümünde Kırım Savaşı ve Paris Antlaşması (1853-1856)* içinde (ss. 119-130). İstanbul: İÜEF Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Kaçar, M. (1995). Osmanlı Telgraf İşletmesi. (E.İhsanoğlu ve M.Kaçar, Ed.), *Çağın Yakalayan Osmanlı* içinde (ss. 45-140). IRCICA, İstanbul.
- Keskin, Ö. ve Sönmez, A. (2009). Telgrafın Osmanlı İmparatorluğu'nda Yayılması: Çanakkale Telgraf Hattı Örneği. *OTAM*, 25, 67-81.
- Koloğlu, O. (1995). Yeni Haberleşme ve Ulaşım Tekniklerinin Osmanlı Toplumunu Etkileyişi. (E.İhsanoğlu-M.Kaçar, Ed.), *Çağın Yakalayan Osmanlı* içinde (ss. 597-608). IRCICA, İstanbul.
- Mercan, M. (2009). Giresun Telgraf İdaresi ve Telgrafhane Binası (1869-1904). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(7), 159-174.
- Özilgen, M. (2009). *Endüstrileşme Sürecinde Bilgi Birikiminin Öyküsü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Tekeli, İ. ve İlkin, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Ankara: TTK.
- Türedi, Y. vd. (2007). *Geçmişten Günümüze Posta*. Ankara: PTT Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Yazıcı, N. (1992). Tanzimat'ta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı. *OTAM*, 3, 333-377.

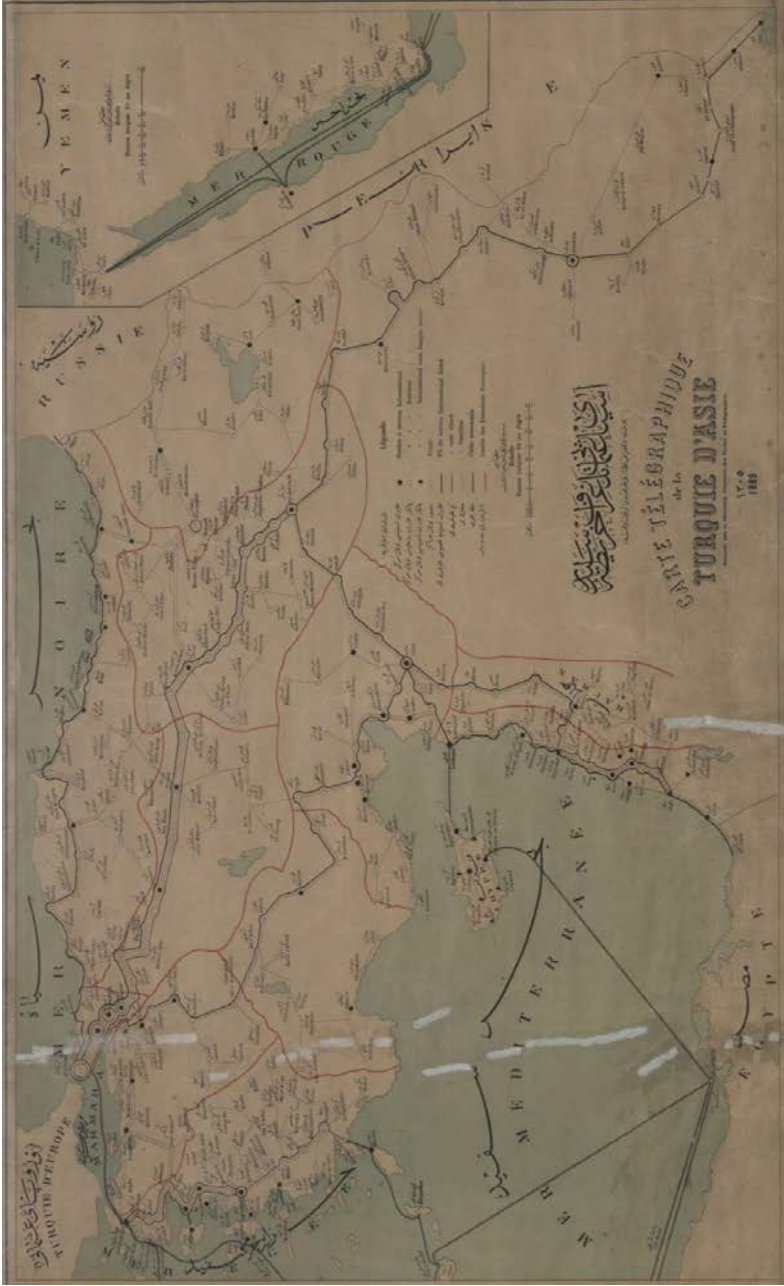
Ek 2. Osmanlı Asyası Telgraf Haritası (1881)

Kaynak: (BOA., HRT.h., 364)

Ek 3. Osmanlı Asyası Telgraf Haritası (1889)

Kaynak: (BOA., HRT.h., 366)

Nev' Müsevvede

Mazbata

Elmalu kazâsının cesâmetiyle beraber mevki'-i ticâret olduğundan yapılacak telgrafhâne ile rezk edilecek direkler masârifinin taahhüd olunduğu vechle cânib-i ahâlden tesviye olunmak üzere kazâ-yı mezkûra telgraf hattı temdîdi hakkında mahâllinden taraf-ı vâlâ-yı ser-askerîden vâki olan iş'âr üzerine Dâhiliye Nezâret-i Celîlesinin Telgraf Nezâretiyle muhâbereli tezkeresi melfûfâtıyla Şûrâ-yı Devlet'e havâle ve 13 Cemâziye'l-evvel 1300 tarihinde Dâhiliye dairesine î'tâ' olunmağla kırâat olundu.

Telgraf Nezâretinin cevâbında ahâli tarafından yapılacak telgrafhâne ile tedârik ve rezk edilecek direkler masârifinden mâ-adâ Avrupa'dan celbi lâzım gelen eşyâ bahâsı on bir bin iki yüz seksen yedi ve resm gümrüğüyle masârif-i nakliyesi iki bin sekiz yüz seksen bir frank ki cemân on dört bin yüz altmış sekiz franka bâliğ olacağı ve istihdâmı icâb eden memurlarla masârif-i müteferrika ve kırtâsiye için de cemân şehri iki bin altı yüz otuz gurusu verilmek iktizâ edeceği beyânıyla mebâliğ-i mezkûrenin doksan dokuz senesi masârif-i fevka'l-âde miyânında dâhil bulunan hutût-ı cedîde tertîbinden tesviyesi istizân olunmuştur.

Kazâ-yı mezbûrun cesâmetiyle ticâretinin kesretinden ve tâbur merkezi olarak merkez livâyâ yirmi dört saat mesâfesi cihetiyle mevâdd-ı müsta'cele-i resmîye ve husûsiyesi tebligâtınca tesâdüf olunmakda olan te'hîrât ve müşkilâtın def'i için orada bir telgrafhâne inşâsı taht-ı lüzûm ve ehemmiyetde idüğü ve yapılacak telgrafhâne ile rezk edilecek direkler masârifinden mâ-adâ Avrupa'dan celbi lâzım gelen eşyâ bahâsı ve gümrük resmi vesâire ile şehri verilmesi lâzım gelen memurîn maâşâtı ve masârif-i müteferrikasının tesviyesine muvâzenede karşılık bulunduğu anlaşılmış olmağla icrâ-yı iktizâsının nezâret-i müşârun-lileyhâya tebliği husûsunun Dâhiliye Nezâret-i Celîlesine havâlesi ve taraf-ı vâlâ-yı sipâh-dâriye ma'lûmat î'tâ'sı tezker kılını emr ü fermân.

